

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Весела Иванова Гелева** (преподавател по хорово дирижиране в катедра „Педагогика и дирижиране” на Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство-Пловдив)

за дисертационния труд на **Стоян Малинов Малинов**, асистент в катедра Практическо богословие на Богословски факултет, СУ”Климент Охридски”-София

на тема „ **БОГОСЛОВСКИ АСПЕКТИ НА МУЗИКАЛНИТЕ И ТЕКСТОВИ ОБРАЗИ В ЗЛАТОУСТОВАТА ЛИТУРГИЯ НА АНГЕЛ ПОПКОНСТАНТИНОВ**”

за присъждане на научна и образователна степен „доктор“,
професионално направление 2.4. “РЕЛИГИЯ И ТЕОЛОГИЯ”

Стоян Малинов е роден през 1972г. Учи в Софийската духовна семинария. Висше образование получава в Богословския факултет на СУ”Климент Охридски”, след което се дипломира като магистър по хорово дирижиране в НМА ”Проф. Панчо Владигеров” в класа на проф. Мирослав Попсавов. Работи като преподавател по западна музика в Софийската духовна семинария, а понастоящем е асистент в катедра „Практическо богословие”на Богословския факултет. Паралелно с това е клиросен певец в храм „Света Неделя”-София. Участва в издаването на 4 компактдиска със записи на ортодоксален репертоар.

Темата на изследването „БОГОСЛОВСКИ АСПЕКТИ НА МУЗИКАЛНИТЕ И ТЕКСТОВИ ОБРАЗИ В ЗЛАТОУСТОВАТА ЛИТУРГИЯ НА АНГЕЛ ПОПКОНСТАНТИНОВ” е интересна и новаторска. Поставената цел е да се изследва слабо познатата личност на композитора и диригента Ангел Попконстантинов, да се открият, систематизират и анализират подробно негови творби, като специално се акцентира върху Златоустовата му литургия за смесен 4-гласен хор.

Дисертационният труд се състои от предговор, списък със съкращения, увод, четири глави, заключение, извори и литература /104 заглавия/, приложения със снимков и нотен материал. Общият обем на дисертацията е 237 страници.

Предговорът излага лични спомени на дисертанта, свързани с първите му лични впечатления от църковно-песенното творчество на Ангел Попконстантинов и възникване на идеята за избор на докторска теза.

В увода е изложен обектът на изследването, а именно издирване на композиторския архив сред наличните партитури в катедралата "Св. Неделя", където ас. Малинов е певец и диригент, в храм-паметник "Ал. Невски", Централния Държавен архив и личния архив на Попконстантинов. Предмет на разработката е литургията на Св. Йоан Златоуст за смесен хор, създадена през 1965г. Сред формулираните задачи са:

- да се направи обзор на многогласната църковна музика в България от края на 19-и до 70-те години на 20-и век
- да се проследи житейския и творчески път на А.Попконстантинов в контекста на промененото политическо статукво и новото отношение към религията и нейното обществено място
- представяне на всички открити налични произведения на композитора и опит за класифицирането им, както и кратък анализ на песнопенията от гледна точка на практическата им богослужебна приложимост.

За доказване на тезата са използвани сравнителен, аналитичен и херменевтичен метод.

Първа глава "Исторически обзор на българската авторска църковна музика от края на 19-и до края на 70-те години на 20-и век" разглежда в исторически план ролята на църковната институция като стожер на съхраняването на националната идентичност и култура. Посочва се значението на духовното образование и формирането на добродетели и морални ценности у подрастващите през Възраждането, в това число и чрез църковно-музикална култура.

С цел изясняване на предпоставките за възникване и утвърждаване на българско църковно творчество се прави кратка ретроспекция на борбата за църковна независимост на България, издаването на първите сборници с музикална литература, учредяването на първото църковно-музикално дружество в Русе през 1871г. и ролята на Тодор Хаджистанчев за популяризирането на многогласното църковно пеене. Отделено е внимание на руското музикално влияние върху хоровата практика след Освобождението, последвалите в изкуството и културата тенденции към "европеизиране" на обществения вкус, и съответния стремеж на композиторите от Първо поколение да получат образование в чужбина.

Изложението продължава с хронологично обособяване на три периода в развитието на многогласната сакрална музика. В подраздел „Преглед на авторската многогласна църковна музика у нас от края на 19-и век до края на 20-те години на 20-и век” се обръща внимание на спора за автентичния български църковен стил. Сблъскването на две тези-псалтикийната традиция, запазена и битоваща от клира или

„болгарский роспев”, пречупен през руското влияние и хармонизиран по правилата на западноевропейската класическа хармония, противопоставя двата колоса на църковното творчество у нас-Петър Динев и Добри Христов. Обща цел и на двамата е възможността за национална идентификация чрез църковното пеене. Подобни стремежи имат творците Емануил Манолов, Атанас Бадев, Иван Кюлев, Александър Морфов, Георги Байданов, Панайот Пипков и др., дали своя принос за възникването и утвърждаването на българско многогласно композиционно творчество.

Във втория подраздел на Първа глава „Развитие на многогласната литургична музика от началото на 30-те до края на 40-те години на 20-и век” дисертантът проследява еволюцията на композиционното творчество в лицето на Анастас Николов, Добри Христов, Апостол Николаев-Струмски, Петър Динев и др., оставили еталонни образци с непреходна духовна стойност.

Главата завършва с анализ на последния период-от 40-те до края на 70-те години на 20-и век, и съдбата на сакралната музика в условията на променените обществени и политически нагласи, новия музикален вкус и тенденцията към навлизане и влияние на националните традиции върху композиционния стил.

Втората глава „Биографични сведения и творческа дейност на Ангел Попконстантинов” е структурирана в пет подраздела. Стоян Малинов представя интересния и динамичен живот на твореца, посветен на църковното дело от най-ранно детство. Образователните етапи са няколко-Пловдивска и Софийска семинарии, Богословски факултет на СУ”Климент Охридски”, Музикална Академия /студент на Добри Христов по хармония и композиция/. Те напълно обезпечават солидна професионална подготовка и са допълнени от натрупания изпълнителски солистичен, хоров и диригентски опит в „Гусла”, Националната опера, хора на Радиото и др. Поема поста диригент на хора при храм-паметник „Св. Александър Невски” след смъртта на Добри Христов през 1941 г. На тази длъжност остава 36 години и осъществява емблематични за хоровото изпълнителство записи на български и руски песнопения. Солист е Борис Христов.

Преподавателската дейност на Попконстантинов е свързана с Богословския факултет и е мотивирана от желанието му да подготви квалифицирани хорови диригенти за храмовете в страната, които да съчетават познаването на богослужебните канони с добра музикална подготовка.

Стоян Малинов разглежда композиционното наследство на твореца в контекста на средата, в която той израства-семејни предпоставки, преки контакти с Д.

Христов, Ап. Николаев-Струмски и П. Динев, трудолюбие, талант и посветеност на църковното дело, прието като житейска мисия. Силен приносен момент е разграничаването на три творчески етапа, които дисертантът охарактеризира подробно, доказвайки еволюцията на композиционния стил. Направените от Малинов подробен опис и систематизация на нотните ръкописи, открити в архивите, дават яснота за основните музикални параметри на песнопенията-автор и заглавие, език, изпълнителски състав, тоналност, размер и др. В жанрово-тематично отношение са обособени три групи-Всенощно бдение, Света Златоустова литургия, Великопостни и др. песнопения. Интерес представлява и описът на аранжиментите от 4-гласен смесен за 4-гласен мъжки хор. Направените 100 адаптации показват творческия подход на диригента А. Попконстантинов и желанието му да обогати репертоара на мъжките църковни хорове със стойностни образци на жанра от Архангелски, Римски-Корсаков, Ломакин, Иполитов-Иванов, Ведел, Сарти, Бортнянски, Музическу, Лунгу, Д. Христов, Ап. Николаев-Струмски, Петър Динев и др.

Последната глава „Богословски аспекти на музикалните и текстови образи в Златоустовата литургия на Ангел Попконстантинов” въвежда в историческото своеобразие на периода след 9-и септември 1944г. и положението на БПЦ в новосъздадената политическа и идеологическа обстановка. Тежките репресивни мерки спрямо духовенството официално рефлектират на много нива в духовния живот на българското общество. Създаването на църковна музика е непопулярно и опасно в условията на официално проповядвания атеизъм. Изтъква се фактът, че в този период с писна на такава музика се занимават само църковници-музиканти -свещенослужители, диригенти на храмови състави, вещи в познанията си за богослужебния канон. Посочени са имената на Христо Манолов, Кирил Попов, Александър Лашков, Димитър Димитров и др. В тези редици се причислява и Ангел Попконстантинов, чиято Златоустова литургия, написана през 1965г. е предмет на изследване в трета глава на настоящия труд.

Пълният цикъл от песнопения в литургията е илюстриран в приложението със снимков материал на откритите от докторанта ръкописи. Стоян Малинов прави подробен анализ на формалната структура на цикъла и на отделните песнопения в частност. Разглежда детайлно тоналния план, хармоничния език, интерпретацията на текста, динамичните и темпови нюанси, цялостното художествено внушение на музикалния изказ. За сравнение са дадени аналогични по тематика песнопения от други

автори-П. Динев, Д. Христов, за да се проследи различният подход към музикалния материал.

В заключението се прави оценка на постигнатите цели и задачи, заложи в изследването и се представя в конспективен вид обобщение на цялото съдържание на научната разработка.

Приносните моменти на дисертационния труд са очевидни:

-Първо по рода си изследване на личността и творчеството на Ангел Попконстантинов, подкрепено с фактология и проучване на голям брой източници и архивни фондове. Доказва се ролята му на продължител на делото на Първо поколение композитори и се изтъква индивидуалният му принос към утвърждаването и обогатяването на ортодоксалната хорова традиция в размирните времена на отричане от християнските ценности и морални норми.

-Доказва се с нотен материал приносът на Попконстантинов за обогатяването на мъжкия хоров репертоар с аранжирани образци на български и чужди автори.

-За първи път се прави обстоен анализ и богословски прочит на авторската литургия на Св. Йоан Златоуст за смесен 4-гласен хор /1965г./

В заключение се надявам, че новооткритите творби на Ангел Попконстантинов ще намерят своя издател и ще станат обществено достояние, връщайки към живот културни артефакти от недалечното ни музикално минало. Оценявайки дисертационния труд, препоръчвам на уважаемото жури да присъди на ас. Стоян Малинов образователна и научна степен „Доктор” по професионално направление 2.4 „религия и теология”.

28.07.2017 г.

доц. д-р Весела Гелева

Пловдив